

сів. Це потребує принципово нового підходу до управління фінансовою системою з метою підтримання її збалансованості (збільшення спроможності до акумуляції й ефективного розміщення фінансових ресурсів) та підвищення стійкості (зменшення залежності від зовнішніх впливів).

Серед основних першопричин фінансової дестабілізації в Україні фахівці виокремлюють бюджетні. Зокрема, це дефіцит державного бюджету та проблема формування державного боргу та його обслуговування [1]. Якщо у 2009 році державний борг України зріс на 61,3%, у 2010 році – на 27,6%, то у 2011 році, за оцінками експертів, обсяг прямих державних запозичень становитиме 4,5 млрд. дол. США, на обслуговування і погашення попередніх позичок буде витрачено 53,4 млрд. грн. [2]. Залучення нових позик наблизитиме країну до дефолту – державний борг України, за експертними прогнозами, складатиме у 2011 році 44,3% ВВП (у т.ч. 30% - прямий державний борг, 14,3% - гарантований державою борг).

Фінансуючи бюджетний дефіцит переважно за рахунок зовнішніх джерел, уряд лише перекладає проблему зменшення його дефіциту на майбутні роки. Недоліком вітчизняних реалій є те, що за рахунок запозичень фінансуються лише або переважно поточні видатки, а тому проблема зменшення дефіциту державного бюджету в довгостроковій перспективі не вирішується, а лише загострюється.

З огляду на вищезазначене, першочерговим пріоритетом модернізації вітчизняної фінансової системи в умовах сьогодні виступає пошук альтернативних податкових джерел наповнення державного бюджету та підвищення фіскальної ефективності вже існуючих. У цьому контексті не можна оминути увагою природні ресурси як вагому складову наявної бази для оподаткування. Як засвідчує європейський досвід, унаслідок продуманої фіскальної політики від них можна отримувати значну частку податкових надходжень до бюджету навіть в умовах недостатньої забезпеченості природними ресурсами. Натомість вітчизняна практика ресурсного оподаткування характеризується низькою фіскальною та регулюючою ефективністю, а тому потребує розробки нових теоретико-методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо реформування еко-ресурсних платежів.

Стан вивчення проблеми. Останнім часом проблематика реформування ресурсного оподаткування в Україні привертає увагу широкого кола вітчизняних вчених. Прагматика оподаткування природних ресурсів висвітлена в роботах О.Балацького, В.Вишневського, Я.Жаліла, В.Жигінаса, М.Жикаляк, В.Лалаєвої, Ю.Мазур, А.Крисоватого, Я.Олійника, В.Остапчук, О.Паламарчука, В.Писаренка, Д.Серебрянського, Л.Тарангул, В.Федорової та ін. Однак важливим є не лише дослідження прикладних аспектів оподаткування природних ресурсів в Україні, а й розробка механізмів посилення регулюючої складової та підвищення фіскальної ефективності природно-ресурсного оподаткування в контексті вибору пріоритетів податково-боргових стратегій фінансування державних видатків для забезпечення стійкого зростання національної економіки.

Завдання і методика дослідження. Завданням дослідження є аналіз особливостей оподаткування природних ресурсів в Україні та розробка стратегії його реформування з урахуванням зарубіжного досвіду, спрямованої на підвищення фіскальної ефективності еко-ресурсних платежів з метою зниження боргового навантаження на Державний бюджет України.

У роботі використано як загальнонаукові, так і специфічні методи дослідження, а саме: діалектичний - для оцінки генезису об'єкта дослідження та виявлення потенційних можливостей покращення його якісних та кількісних характеристик, структурний та аналітичний – для вивчення динамічних та структурних особливостей надходжень від оподаткування природних ресурсів до Державного бюджету України та зарубіжних країн.

Результати досліджень. Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом, з експлуатації якого вітчизняний та іноземний бізнес отримує значні прибутки. Водночас еко-ресурсне оподаткування приносить лише незначну частину доходів зведеного бюджету. Так, найбільшу частку в структурі бюджетних доходів збори за спеціальне використання природних ресурсів мали у 1997 році - 5,1%, 1998 році - 5,5%, 1999 році - 4,6%, а також у 2009 та 2010 роках - по 4,5%. Найменшою їх питома вага спостерігалася у 2005-2007 роках - 3,2-3,3% фактичних доходів зведеного бюджету України [3].

Тобто, на відміну від домінуючої ролі сировинних галузей у формуванні вітчизняного валового внутрішнього продукту

ту, ресурсні платежі в структурі податкових надходжень до бюджету займали незначну частку. Протягом останніх років серед ресурсних зборів та платежів провідне місце займала плата за землю, частка якої мала тенденцію до зростання. Наступним видом, згідно з фіскальною ефективністю, була рентна плата за видобуток та транспортування нафти, газу та аміаку територією України, питома вага якої повільно скорочувалася з огляду на зменшення обсягів транспортування та повільне підвищення ставок за транзит палива. На третій позиції знаходилися платежі за користування надрами, частка яких також скорочувалася через зменшення обсягів геологорозвідувальних робіт, виконаних за кошти державного бюджету, та скасування цього збору з 2011 року. Четверте місце посідав збір за забруднення навколишнього природного середовища (з 2011 року - екологічний податок), темпи зростання якого в останні роки виявилися найбільшими зпоміж усіх інших ресурсних платежів. П'яту позицію займав збір за спеціальне використання води, частка якого навпаки значно скорочувалася в останні роки. На шостому місці – збір за користування радіочастотним ресурсом, питома вага якого зростала через вагомое підвищення ставки податку та значні обсяги діяльності операторів мобільного зв'язку. Найменшу роль відігравав збір за спеціальне використання лісових ресурсів, частка якого знижувалася.

У 2010 році загальний обсяг еко-ресурсних платежів (збори за спеціальне використання природних ресурсів, збір за забруднення навколишнього природного середовища та рента за корисні копалини) становив близько 17 млрд. грн., що склало лише 6,2% доходів зведеного бюджету України, або 1,9% ВВП.

У 2011 році уряд планує зібрати близько 22 млрд. грн. податкових платежів даної групи, проте з урахуванням динаміки планового зростання номінального ВВП та доходів зведеного бюджету ці показники зростуть несуттєво - до 6,5% доходів зведеного бюджету та 2,0% ВВП. Для прикладу, у країнах ЄС-25, де експлуатація природних ресурсів є менш інтенсивною, ніж в Україні, надходження від цієї групи податків становлять 3,6% від ВВП, а в бюджетах окремих країн їх частка сягає 15,0% [4].

Даючи стислу характеристику генезису особливостей оподаткування природних ресурсів у зарубіжних країнах, слід зазначити, що в умовах нестачі податкової бази для отримання

значних надходжень від еко-ресурсних платежів більшість країн починало збалансовувати бюджетні доходи і видатки за рахунок збільшення податкового навантаження на працю та капітал, тобто на фактори виробництва. Проте з часом навантаження на працю і капітал стало переважати і в країнах почали розвиватися несприятливі процеси в економічній і соціальній сферах – безробіття зростало, а сальдо фінансового рахунку платіжного балансу поступово знижувалося і ставало від'ємним. Це було зумовлено насамперед впливом капіталу в ті країни, де рівень оподаткування факторів виробництва був нижчим, аніж у країнах, що робили основну ставку на оподаткування праці і капіталу.

Подальше зростання ставок податків на працю і капітал дозволяє, як підтверджує зарубіжний та вітчизняний досвід, збільшити податкові надходження до державного бюджету лише в короткостроковій перспективі. У наступні роки прискорюється відтік капіталу в країни із преференційним оподаткуванням та збільшуються масштаби тіньової економіки та безробіття. Тобто такі міри лише загострюють проблему формування бюджетних ресурсів держави в середньо- і довгостроковій перспективі.

Саме тому уряди розвинутих зарубіжних країн були змушені критично переосмислити чинну на той час систему оподаткування та знайти шляхи зниження податкового навантаження на працю і капітал за умови забезпечення збалансованості доходів та видатків державного бюджету та мінімізації бюджетного дефіциту.

Звичайно, зростання податкових доходів бюджету – не єдиний шлях досягнення цієї кінцевої мети, оскільки бюджетний дефіцит можна фінансувати і за рахунок боргових фінансів, проте коли рівень державного боргу перевищить 60% ВВП, виникає загроза неспроможності країни розрахуватися за своїми зобов'язаннями, тобто постає проблема дефолту, що може привести до руйнації всієї господарської системи. Тому державні запозичення не можуть бути пріоритетним джерелом фінансування бюджетного дефіциту, особливо якщо вони не спрямовуються на підвищення економічної ефективності та структурну модернізацію господарства країни, що опинилася в стані кризи.

Економічно обґрунтоване розв'язання проблеми фінансування бюджетного дефіциту потребує переорієнтації на внутрі-

шні, насамперед податкові джерела. Саме тому більшість розвинутих зарубіжних країн, що зіткнулися з проблемою зростання дефіциту бюджету у 70-х – 90-х роках ХХ століття, були вимушені переглянути принципи побудови податкової системи та пріоритети формування податкової політики. Оптимальним шляхом зростання надходжень до бюджету, без збільшення загального податкового навантаження на економіку, як вважають європейські науковці [5], стало проведення еколого-трудової податкової реформи (ЕТПР), мета якої - перенесення податкового тягаря з праці та капіталу на платежі за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища.

У 2010 році група німецьких та австрійських учених під керівництвом С. Гіл'юма, К. Луца та К. Ползін у роботі «Глобальні наслідки ЕТПР» розглянула вплив зростання екологічних податків на темпи економічного росту в країнах Європи та їх головних торговельних партнерів. Дослідники зробили висновки, що проведення такої реформи в часи збільшення вартості енергоресурсів та виснаження запасів корисних копалин є однією з необхідних умов зниження залежності країни від цін на світовому ринку та забезпечення стабільності темпів зростання національної економіки. Згідно з їх розрахунками, збільшення навантаження на забруднення і природні ресурси є значно ефективнішим, аніж на працю та капітал, оскільки призводить до скорочення ВВП усього на 1,4%, водночас споживання ресурсів при цьому зменшується на 5%, а викиди CO₂ – на 15% [5]. Україні варто було б запозичити цей досвід, оскільки вітчизняна економіка має значно більший резерв скорочення енергоємності, аніж економіка ЄС, а тому збільшення навантаження на забруднення лише сприятиме модернізації виробництва на українських промислових підприємствах, не підвищуючи при цьому собівартість продукції, яку вони випускають.

Результатом проведення ЕТПР в країнах ОЕСР стало зростання частки доходів від екологічних та ресурсних податків у середньому в 5 разів – з 1,7% ВВП у 1980 році до 7,9% у 2009 році. Цей показник коливається від 3,8% в США та Канаді до 9,8% у Данії та 16,2% в Туреччині [4]. В цих країнах екологічні податки стали регулятором поведінки виробників та споживачів та екологічної модернізації економіки. У розвинених країнах

надходження від екологічних податків в останні 15 років мають стійку тенденцію до зростання внаслідок:

- підвищення ставок податків, які були запроваджені раніше;
- розширення бази оподаткування за рахунок включення до переліку оподаткування нових видів шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Як наслідок, у 27 країнах ЄС у 2009 році екологічні податки склали від 3,1 до 7,4% всіх податкових надходжень до бюджету. В їх структурі переважають енергетичні податки, що забезпечують майже 70% надходжень екологічних податків. На другому місці - транспортні податки, частка яких становить близько 1/5 всіх еко-ресурсних платежів. Найменшу роль відіграють податки за забруднення та збори за спеціальне використання природних ресурсів, питома вага яких складає близько 5%, проте має стійку тенденцію до зростання в країнах, де була проведена ЕТПР [5].

Досвід розвинених країн переконливо засвідчує, що проведення ЕТПР, незважаючи на свою розтягнутість у часі, приносить значні вигоди для суспільства в цілому та всіх його соціальних груп. Така поступовість зумовлена створенням для суб'єктів господарювання умов, за яких вони могли б пристосуватися до нового податкового законодавства, не знижуючи обсягів своєї діяльності. У більшості країн реформа була фіскально нейтральною: зростання навантаження на природні ресурси супроводжувалося зменшенням соціальних платежів або прямих податків. Для тих країн, які ще не повною мірою запровадили в себе принципи ЕТПР, вона є потенційним джерелом збільшення саме податкових (а не позичкових!) надходжень до бюджету та структурної перебудови реального та зовнішнього секторів економіки.

Важливим кроком реформування податкової системи України в цілому та оподаткування природних ресурсів зокрема мало стати прийняття 2.12.2010 року Податкового кодексу України №2755-VI [6]. Згідно з цим документом, з 01.01.2011 року скасовано збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, передбачено запровадження екологічного податку та уточнено назви двох зборів:

1. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів.
2. Збір за спеціальне використання води.

Крім того, рентні платежі розподілено на 2 види:

1. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

2. Рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні.

Таким чином, слід констатувати, що з прийняттям Податкового кодексу суттєвих зрушень у напрямі трансформації оподаткування природних ресурсів не зроблено. Незважаючи на розширення бази оподаткування по окремих платежах, одночасно запроваджено нові преференції в оподаткуванні природних ресурсів, при цьому кількість раніше існуючих пільг не скорочена. Попри декларування щодо докорінного реформування еко-ресурсного оподаткування, уряд обмежився лише низкою локальних змін.

Водночас в умовах загрози «другої хвилі» глобальної фінансової кризи оптимізація ресурсних та екологічних платежів є одним із пріоритетів податкової реформи в Україні. Це оптимальний шлях, який дозволяє одночасно збільшити доходи бюджету та сприяти розвитку перспективних високотехнологічних галузей економіки. Крім того, з огляду на зростання масштабів виробництва видобувної промисловості, збільшення експорту продукції цього сектора та погіршення екологічного стану, особливу увагу необхідно приділити реалізації регулятивного потенціалу даної групи обов'язкових платежів.

Натомість експерти відмічають непослідовність положень Податкового кодексу України стосовно системи природно-ресурсних платежів, унаслідок чого вона залишилася розбалансованою [7]. Зокрема, ставки плати за спеціальне використання поверхневих і підземних вод, встановлені Кодексом, є наднизькими в Європі. Економічна необґрунтованість ставок особливо очевидна на прикладі платежів за користування надрами: по суті, зберігається розбалансована система нормативів, яка сформувалася в результаті спонтанних, вибіркових їх змін (починаючи з 2000 року) і не має аналогів у практиці інших країн. Не мають пояснення надвисокі ставки (до 23,16 гривні за тону) для одних видів сировини (вапняк, крейда тощо) і низькі (3,23-3,59 гривні за тону) -

для інших (залізні та титанові руди, бентонітові глини). Така нормативна база не лише не забезпечує збільшення надходжень до бюджету, а в умовах відірваності переважної частини ставок від вартісних показників мінеральної сировини провокує в подальшому збільшення бюджетних втрат [7].

Таким чином, пропозиції щодо підвищення ефективності ресурсних платежів виявилися заблокованими, для природокористувачів збережено пільговий режим. А скасування збору за геологорозвідувальні роботи (при збереженні старої нормативної бази платежів за користування надрами) виглядає як пряма преференція з боку держави - протекціонування видобувної сфери, тобто комерційних інтересів тих бізнесових сил, які мали найбільший вплив на розробку Податкового кодексу.

У підсумку прийнятий Податковий кодекс України фактично консервує існуючу сировинно-орієнтовану структуру економіки, не сприяє зниженню енерго- та ресурсоємності ВВП та не відповідає задекларованим раніше намірам перенести податкове навантаження з праці та капіталу на ресурсопотік, а тому потребує значного вдосконалення.

Необхідним є і посилення контролю з боку органів державної влади за діяльністю підприємств, які використовують природні ресурси, що значно знизить втрати бюджету від неефективного оподаткування природних ресурсів. В Україні держава контролює рентні платежі всього на 25-30%, в той час як західні країни – до 80%. Унаслідок цього бюджет втрачає 22-25 млрд. грн. щорічно [8]. Отже, врегулювання рентних відносин дозволить використати вагомий резерв зростання бюджетних доходів.

Рахункова палата України у 2010 році провела аудит виконання повноважень державними органами влади із забезпечення повноти нарахування і вчасності надходження рентних платежів за видобуток вуглеводнів до Державного бюджету України. Перевіркою встановлено, що в країні відсутня ефективна система оподаткування нафтогазодобувної галузі, яка б забезпечувала стягнення в інтересах держави відповідної плати за власні природні ресурси, стимулювала б інвестування в розвиток галузі, а відповідно призводила б до розширення податкової бази і стабілізації надходжень рентних платежів до державного

бюджету. Чинна система стягнення рентних платежів дає можливість нафтогазовим компаніям отримувати надприбутки, а держава при цьому втрачає значну частину доходу від видобутку корисних копалин, які належать усьому українському народу, а не окремим особам.

Так, валові доходи підприємств нафтогазодобувної галузі збільшилися у 2009 році практично на 1 млрд. грн., або на 3,2% порівняно з 2008 роком. Водночас фактичні надходження рентних платежів за видобуток вуглеводнів до державного бюджету скоротилися з 7,4 млрд. грн. у 2008 році до 4,7 млрд. грн. у 2009 році. Лише по рентній платі за видобуток нафти платежі зменшилися майже на 2 млрд. грн. Рівень податкового навантаження загалом по галузі скоротився у 2009 році порівняно з 2007 роком на 20 процентних пунктів і становив лише 26,0% [9].

Пунктом 4 розділу XIX Податкового кодексу України визначено, що Кабінет Міністрів України повинен внести до Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Кодексу щодо переходу до системи платежів за видобуток корисних копалин із застосуванням принципу рентного доходу до 1 січня 2014 року. Але безсистемність дій уряду в напрямі реформування екологічного та природно-ресурсного оподаткування ще раз підтверджує те, що в Україні відсутній комплексний системний підхід до оптимізації податкового законодавства.

З огляду на вищевикладене, значної актуальності на сучасному етапі розвитку національної економіки набуває питання проведення ЕТПР в Україні, але, на відміну від країн ЄС, в Україні дані трансформації повинні проводитися із певними особливостями. По-перше, це зумовлено тим, що сучасна структура вітчизняної економіки є сировинно орієнтованою, а тому перехідний процес буде дещо тривалішим, аніж у країнах ЄС, з метою зниження негативного впливу фіску на зростання в основних галузях. По-друге, Україна вигідно відрізняється від більшості країн ЄС порівняно кращою забезпеченістю природними ресурсами, а тому і частка від їх оподаткування повинна переважати в цільовій структурі надходжень від еко-ресурсних платежів.

Крім того, фіскально вагомішою має бути частка рентних платежів за транспортування нафти і газу, оскільки Україна володіє потужним транзитним потенціалом енергоносіїв з Росії до

країн ЄС та від портів Чорного моря до Білорусі та західних кордонів.

Водночас рівень екологічних платежів також повинен бути суттєво піднятим, особливо на початкових етапах. Поясненням цьому є те, що висока ресурсомісткість економіки та недостатній рівень використання очисних потужностей зумовлює значний рівень викидів у навколишнє середовище, співставний з найбільшими європейськими економіками.

Ми підтримуємо тих економістів, які вважають, що важливим кроком має стати поступове підвищення ставок екологічного податку, насамперед за викиди вуглекислого газу в атмосферу - до 400 грн. за тону таких викидів протягом 20 років (на сьогодні у розвинутих країнах цей показник складає 330 грн. за тону CO₂). Це дозволить збільшити податкові надходження до бюджету на 75-80 млрд. грн. за умови, що обсяг виробництва в цих галузях зросте за вказаний період в 2,5 разу, а енергоемність продукції, яку вони випускають, відповідно зменшиться, що залишить загальний обсяг викидів на незмінному рівні [10]. Такі заходи дозволять заощадити на імпорті газу, що є ключовою складовою собівартості продукції металургії, до 10 млрд. дол. США, які можна буде спрямувати на розвиток високотехнологічних галузей або модернізацію металургійних підприємств.

Реформа оподаткування природних ресурсів повинна проводитися поступово, із заздалегідь регламентованим графіком переходу до нових ставок, для того щоб не допустити скорочення виробництва та унеможливити збільшення безробіття в Україні. Позитивним моментом є те, що адміністрування ресурсно-екологічних платежів є нескладним і часто вимагає для визначення бази оподаткування лише заміни статистичної звітності на податкову. Від цих платежів важко ухилитися, оскільки базуються вони на обліку фізичних величин. Показники ресурсопотоків фіксуються лічильниками й приладами, і їх важко приховати (на відміну від необлікованих грошових потоків, які живлять тіньову оплату праці).

Такі вектори податкової реформи, які розширюють податкову базу за рахунок ресурсопотоку при зменшенні рівня оподаткування наявних робочих місць, мають стати ключовим моментом структурної перебудови вітчизняної економіки в ці-

лomu і державних фінансів зокрема. Позитивні ефекти від таких трансформацій будуть відчутними вже в короткотерміновій перспективі, адже це підтверджує досвід індустріально розвинених країнах Європейського Союзу.

Висновки та пропозиції. Незважаючи на те, що у сировинно-орієнтованих галузях національної економіки виробляється левова частка ВВП України, екоресурсні платежі займають другорядну позицію в доходах бюджету та не відображають реальної вартості використаних природних ресурсів. Динаміка надходжень цих зборів та платежів за останні 20 років була різною, але загальне податкове навантаження мало переважно низхідну динаміку [10]. Це не сприяло раціоналізації використання природних ресурсів, а лише виснажувало їх запаси, а отже, зменшувало потенційні надходження до бюджету в довгостроковій перспективі.

Навіть після прийняття Податкового кодексу України домінуюча роль відводиться чотирьом податкам – податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб та акцизному податку. І якщо поступове зростання частки акцизу є позитивним явищем, то переважання перших трьох податків лише консервує чинну на сьогодні сировинну орієнтацію економіки та її низьку ефективність. Хоча Податковий кодекс передбачає поступове зниження ставок ПДВ та податку на прибуток, це приведе лише до незначного пожвавлення внутрішнього ринку, але жодним чином не сприятиме впровадженню інновацій у виробництво та не вирішить проблеми високого безробіття.

У бюджетній сфері така ситуація приведе до поступового скорочення потенційної бази оподаткування, посилить залежність доходів держави від тенденцій на світовому ринку.

Натомість зміна стратегічних напрямів розбудови податкової системи України з оподаткування праці і капіталу на оподаткування природних ресурсів підвищить конкурентоздатність вітчизняної продукції та забезпечить значні обсяги її реалізації навіть у часи можливих криз, що відповідно збільшить обсяги податкових надходжень і дозволить не здійснювати зовнішніх запозичень, запобігаючи тим самим накладенню додаткового боргового тягаря на бюджети наступних періодів.

Оподаткування природних ресурсів містить значний фіскальний резерв, як підтверджують наші наукові дослідження, і має бути задіяним для збільшення бюджетних доходів. Проте номінальне підвищення ставок ресурсних платежів, без системного реформування оподаткування даного сектора економіки, не тільки не сприятиме позитивним структурним зрушенням, а навпаки – несе в собі ризик зменшення бази оподаткування.

Ресурсні платежі повинні стати надійним інструментом забезпечення економічної та фінансової стабільності держави. Для цього під час реформування оподаткування природних ресурсів варто використати досвід розвинутих країн та врахувати специфічні особливості становлення та розбудови економіки України.

Перспективи подальших досліджень. Поглиблення досліджень специфіки реформування оподаткування природних ресурсів в Україні є актуальним як з метою подальшої гармонізації вітчизняного податкового законодавства до міжнародних стандартів, так і в контексті вибору пріоритетів податково-боргових стратегій фінансування державних видатків для забезпечення стійкого економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Забезпечення фінансової стабільності в Україні в умовах посткризової економіки. Аналітична доповідь / за ред. Я.В.Белінської. – К: НІСД, 2011. – 38 с.
2. Інвестиційна компанія Phoenix Capital [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.phoenix-capital.ua/ru/research/reports?page=2>
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Щодо реформування оподаткування господарської діяльності, пов'язаної з експлуатацією природних ресурсів України. Аналітична записка / за ред. О.О.Молдована. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/281>

5. Giljum S., Lutz Ch., Polzin C. Global implications of a European environmental tax reform / Sustainable Europe Research Institute (SERI). - Vienna, Austria. – 2010.
6. Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. – Податковий кодекс України // Голос України. - 04.12.2010. - № 229 (№ 229-230).
7. Войтенко В. Податковий кодекс залишив розбалансованою систему рентних платежів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2011/06/5/288171/>
8. Віленчук О. Гармонізація єдиного еколого-економічного простору України / О. Віленчук // Економіка України. – 2009. – № 3 (568). – С. 80-91.
9. Симоненко В. Податковий кодекс України: що лишилося за «бортом» проекту // Голос України. - 27.08.2010. - № 158.
10. Назаркевич І.Б. Значення ресурсних платежів у системі оподаткування України / І.Б. Назаркевич, А.В. Козюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3. – С. 191-199.

УДК 332.155.664

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІЄРАРХІЧНИХ СТРУКТУР У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Смутко А.М. – к.е.н., Херсонський інститут «ВНЗ
МАУП»*

*Юрченко В.В. – к.е.н., доцент, Херсонський інсти-
тут «ВНЗ МАУП»*

Постановка проблеми. Світова економічна криза останніх років наочно показала, що існуюча і, як вважається, добре розроблена система стратегічного планування виявилася нездатною передбачити кризові явища, а тим більше запобігти їм. Наслідки цього відомі – тяжкий фінансовий стан або банкрутства великих світових корпорацій, економічний занепад більшості країн світу, наростання безробіття та соціальної напруженості. Світова економічна криза має багато причин, які ще довго будуть вивчатися науковцями. Однією з таких причин можна ви-